

GÖTA HOVRÄTT
Avdelning 1
Rotel 14

DOM
2007-10-18
Jönköping

Mål nr
T 1593-06

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Jönköpings tingsrätts dom den 11 maj 2006 i mål T 2350-03, se bilaga A

KLAGANDE

Anders Allansson, 590620-2436, Tödjestorp, 570 92 Stockaryd
Ombud 1: advokaten Jonas Ågren, Box 2083, 550 02 Jönköping
Ombud 2: jur. kand. Jonas Lindgren, Box 2083, 550 02 Jönköping

MOTPART

Länsförsäkringar Jönköping, ömsesidigt försäkringsbolag, 526000-5854, Box 623
551 18 Jönköping
Ombud: försäkringsjuristen Magnus Holm, Länsförsäkringar Wasa, Juristavdelningen,
106 50 Stockholm

SAKEN

Fordran

HOVRÄTTENS DOMSLUT

Med ändring av tingsrättens dom i huvudsaken fastställer hovrätten att den personskada som Anders Allansson drabbades av på grund av en misshandel den 19 juni 1992 har medfört en arbetsoförmåga om minst 50 procent, med följd att Länsförsäkringar Jönköping, ömsesidigt försäkringsbolag, är skyldigt att utge försäkringsersättning till honom.

Med ändring av tingsrättens dom även beträffande rättegångskostnader ska Länsförsäkringar Jönköping, ömsesidigt försäkringsbolag, ersätta Anders Allansson för rättegångskostnader vid tingsrätten med etthundratjugosextusentvåhundra (126 200) kr, varav 91 875 kr avser ombudsarvode, jämte ränta på det förstnämnda beloppet enligt 6 § räntelagen från den 11 maj 2006 till dess betalning sker.

Dok.Id 57400

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 2223 550 02 Jönköping	Hovrättstorget	036-15 65 00 E-post: gota.hovratt@dom.se www.gotahovratt.se	036-15 65 36	måndag – fredag 09:00-12:00 13:00-15:00

Länsförsäkringar Jönköping, ömsesidigt försäkringsbolag, ska ersätta Anders Allansson för rättegångskostnader i hovrätten med etthundrastrjuttioettusensjuhundratio (171 710) kr, varav 134 500 kr avser ombudsarvode, jämte ränta på det förstnämnda beloppet från dagen för hovrättens dom till dess betalning sker.

Länsförsäkringar Jönköping ska svara för sina egna rättegångskostnader i hovrätten.

YRKANDEN I HOVRÄTTEN

Anders Allansson har yrkat bifall till sin vid tingsrätten förda talan. Han har vidare yrkat att hovrätten ska tillerkänna honom ersättning för rättegångskostnader vid tingsrätten och i hovrätten samt befria honom från skyldigheten att betala Länsförsäkringar Jönköpings (Länsförsäkringar) rättegångskostnader vid tingsrätten.

Länsförsäkringar har bestritt ändring och för egen del yrkat ersättning för rättegångskostnader i hovrätten.

HOVRÄTTENS DOMSKÄL

De omständigheter och den skriftliga bevisning som åberopades vid tingsrätten har åberopats även i hovrätten. Därtill har Länsförsäkringar åberopat en rapport från Socialstyrelsen om kirurgisk behandling vid långvariga besvär efter whiplashvåld, medan Anders Allansson har åberopat beslut från Försäkringskassan angående ersättning för vård i annat medlemsland. Vittnesförhören med Hans Holmgren, Birgitta Pålhagen, Johnny Ottosson och Bengt Fransson har i hovrätten upptagits genom uppläsning ur tingsrättens dom och förhöret med Kjell Karlsson genom uppspelning av tingsrättens ljudinspelning. I stället för förhöret med Bengt Johansson har på Anders Allanssons begäran nytt vittnesförhör hållits med Gunilla Bring.

Anders Allansson, Lars Ödkvist, Björn Börsbo, Abbas Montazem, Mårten Hauffman, Sebastian Conradi och Per Adolphson har hörts på nytt i hovrätten. De har berättat i

huvudsak i enlighet med vad som har antecknats i tingsrättens dom, med följande tillägg och förtydliganden.

Anders Allansson: Anledningen till att han vid sina inledande kontakter med sjukvården inte berättade om samtliga sina besvär var att han trodde att smärtan skulle gå över. Problemet med örat var av mer konkret karaktär och han insåg genast att det var något han behövde behandling för. – Efter operationen har hans smärta minskat, vilket också gjort att koncentrationsförmågan har förbättrats. Hans minne är också bättre och sömnproblemen har minskat, även om han fortfarande har stora besvär. Även vissa av muskelsammandragningarna har förbättrats och muskelkramperna över bröstkorgen har upphört.

Abbas Montazem: De skador som han fann när han opererade Anders Allansson måste ha uppstått till följd av ett trauma. I övrigt är det endast reumatism eller vissa typer av tumörer som kan orsaka sådana förändringar högt upp i nacken, och de skador som då kan bli aktuella ser annorlunda ut. – Symptomen efter en nackskada kan visa sig först långt efter det att skadan har uppstått. Det gör inte alltid så ont när vävnad går sönder och instabiliteten kan vara mindre uttalad till en början.

Björn Börsbo: Det finns ingen sjukdom som kan förklara Anders Allanssons besvär och det är oerhört sällsynt att psykiatriska faktorer är upphov till smärta. Däremot kan naturligtvis smärtan i sig skapa en mängd efterföljande besvär. De besvär som Anders Allansson har är väl förenliga med en nackskada med efterföljande utveckling av en generaliserad smärta och en sensitisering i nervsystemet.

Lars Ödkvist: Hans entydiga tolkning är att Anders Allanssons balansproblem är orsakade av den defekt han har i övergången mellan skallbenet och de översta nackkotorna, och de ligament som där är avslitna. Detta räcker dock inte för att förklara de patologiska ögonrörelserna. För detta krävs dessutom en funktionsnedsättning i hjärnstammen. Hans mätvärden tyder på att Anders Allanssons balansrubbningsar inte har psykologiska orsaker. – Det avgörande för hur omfattande nackskador som uppstår är inte hur många slag det är fråga om, utan om våldet träffar en nacke som inte är spänd.

Mårten Hauffman: De patologiska ögonrörelser som Lars Ödkvist redogjort för finns inte noterade tidigare i de medicinska journalerna. Lars Ödkvists undersökning är genomförd tio år efter misshandeln.

Sebastian Conradi: Eftersom våldet varit lindrigt och symptomen uppkommit först fyra år efter misshandeln är det orimligt att tänka sig att det finns ett samband mellan misshandeln och Anders Allanssons besvär.

Per Adolphson: Det är tveksamt om de fynd som tas upp i Abbas Montazems operationsrapport verkligen är att betrakta som skador. Han bedömer att det i stället rör sig om degenerativa förändringar. Han ifrågasätter dessutom riktigheten i sig i de fynd som Abbas Montazem påstår att han gjort.

Gunilla Bring har berättat i huvudsak följande: Hon är legitimerad läkare med specialistkompetens i rättsmedicin. Hon har arbetat som rättsläkare under 14 år, fram till år 1990. Som rättsläkare kom hon ofta i kontakt med både levande och avlidna personer som hade blivit utsatta för misshandel. Hon har således stor erfarenhet i traumatologi. Under sin tid som rättsläkare påbörjade hon ett forskningsarbete kring nackskador som hon senare fortsatte på den allmänmedicinska institutionen. Hon disputerade år 1996 med en avhandling om whiplashrelaterade skador och följd-tillstånd. Avhandlingen bestod av sju delartiklar med olika perspektiv på den aktuella problematiken. Hon har varit verksam som forskare även på Belastningscentrum inom Arbetslivsinstitutet. Numera är hon pensionär. När det gäller detta mål har hon tagit del av tingsrättens dom och den skriftliga bevisningen. Hon har även varit i kontakt med Bengt Johansson, som hon tidigare haft mycket samarbete med.

Enligt hennes uppfattning har fallet Anders Allansson i bedömningsmässigt hänseende gått snett någonstans och detta på grund av att man från början uppfattat det som om han i första hand drabbats av öron- och ögonskador. De skador han fått i dessa avseenden spelar inte någon roll för den komplexa symptombild som uppstått. Den enda gemensamma nämnaren i den enorma symptomflora som Anders Allansson drabbats av är en nackskada i övre nacklederna. Om det finns konstaterade skador i de övre nacklederna och det samtidigt föreligger en invaliditet som är orsakad av alla de

aktuella symptomen, som kan förklaras av sådana skador, är sannolikheten för ett orsakssamband mellan skadorna och invaliditeten statistiskt sett mycket hög, cirka 90 procent. Redan innan operationen fanns misstankar om att Anders Allansson hade skador i denna region av nacken och vid operationen konstaterades de definitivt. De skador som Anders Allansson har i nacken är mycket ovanliga. Även jämfört med andra whiplashskadade personer är de dessutom mycket allvarliga. Det fåtal som drabbas av så svåra skador är dock som kopior av varandra när det gäller vilka symptom de uppvisar och hur dessa utvecklas.

Om man stukar nacken kan man inledningsvis få symptom som är lättförståeliga. Det kan göra ont i själva skadeögonblicket, även om så inte alltid är fallet. Därefter känner man ofta ingenting på ett tag, varefter de akuta symptomen fortsätter när blödningarna i regionen gör att det svullnar. Eftersom symptomen i detta akuta skede dock oftast är förklarliga och smärtan inte särskilt allvarlig, behöver många överhuvudtaget inte söka läkarvård. I de allra flesta fall läker stukningen eller mjukdelsskadan och symptomen upphör.

De personer som emellertid utvecklar fortsatta symptom – oberoende av hur uttalade de akuta besvären varit – har alltid tecken på ledförslitning och/eller instabilitets-symptom. Det är fråga om en liten, relativ instabilitet i en eller flera leder i vårt signal-system som gör att vi kan hålla balansen. Om inte återföringssystemet fungerar kan stora problem uppstå och kring de översta kotorna i nacken har vi många känselkroppar som styr detta system. Där finns signalsystemets nav och om detta är skadat uppstår störningar i kroppens koordinerade verksamhet. Ytringarna som följer på sådana skador kan vara närmast bisarra. Det är de skador i nacken som man fann när Anders Allansson opererades som har orsakat hans besvär. Inget av hans symptom – i vart fall inte de som påverkar hans arbetsförmåga – är av sådant slag att det inte kan förklaras av nackskadan och en trolig skada i hjärnstammen.

Våld mot nacken är som allra farligast om det träffar långt upp, där nackbenet börjar på skallen. När man är omtöcknad och inte beredd kan även förhållandevis lindrigt våld mot nacken ge allvarliga skador. De skador som Abbas Montazem beskrivit i sin operationsrapport är sådana att de inte kan ha uppstått på annat sätt än genom ett

trauma. Det kan inte vara fråga om degenerativa förändringar, eftersom det är ett faktum att sådana förändringar (av det slag som här är aktuellt) inte uppstår så högt upp i nacken.

För att kunna upptäcka en nackskada måste man operera eller obducera och man måste veta vad man letar efter. I början av 1990-talet visste man inte heller särskilt mycket om den här typen av skador. Den s.k. 72-timmarsregeln innebär att man ska ha någon typ av symptom på nackskada inom 72 timmar från händelsen, inte att man måste ha dokumenterat dessa symptom vid ett läkarbesök.

Hovrätten gör följande bedömning.

Som tingsrätten konstaterat är den tvistiga frågan i målet om det finns ett orsakssamband mellan de skador som Anders Allansson ådrog sig vid misshandeln den 19 juni 1992 och de besvär han lider av idag. Under förutsättning att ett sådant samband föreligger är parterna överens om att Anders Allansson är berättigad till försäkringsersättning för den personskada han drabbats av ur sina försäkringar hos Länsförsäkringar.

I enlighet med vad tingsrätten uttalat är det Anders Allansson som har bevisbördan för att det finns ett sådant samband som han har gjort gällande. Med beaktande av svårigheterna för en skadelidande att åstadkomma full bevisning om orsakssambandet i fall som det nu aktuella, har beviskravet dock i praxis satts lägre än vad som normalt gäller i dispositiva tvistemål. För bifall till Anders Allanssons talan krävs mot denna bakgrund att det framstår som klart mera sannolikt att hans besvär uppkommit på grund av misshandeln den 19 juni 1992 än att besvären har uppstått av annan orsak. Det är således fråga om ett väsentligt lindrat beviskrav i förhållande till vad som brukar gälla i dispositiva tvistemål.

Abbas Montazem har såväl i sin operationsrapport som inför rätten redogjort för att Anders Allansson vid operationen i mars 2005 hade vissa skador högt upp i nacken. Att vetenskapligheten i Abbas Montazems metoder för diagnostisering av skador och hans stabiliserande kirurgi är ifrågasatt förringar inte bevisvärdet av de uppgifter han

lämnat i fråga om vad han rent faktiskt kunnat iaktta när han utförde operationen på Anders Allansson. De allmänt hållna invändningar som främst Per Adolphson rest när det gäller Abbas Montazems iakttagelser kan enligt hovrättens uppfattning lämnas utan avseende. Genom vad Abbas Montazem har berättat är därmed utrett att Anders Allansson i mars 2005 hade ett brustet ligament på vänster sida (membrana atlanto-occipitalis) mellan bakhuvudet och atlaskotan, att det fanns skador och ärrvävnad på båda ledkapslarna mellan första och andra halskotan samt att båda sidor av alarliga-menten var defekta.

Anders Allanssons symptombild är komplex och svårbegriplig. Gunilla Bring har dock uppgett att Anders Allanssons skador i nacken är ovanliga och allvarliga och att de mycket väl kan ge upphov till samtliga de besvär som denne har drabbats av. Hon har dessutom på ett detaljerat sätt redovisat hur ett samband mellan de aktuella skadorna och Anders Allanssons symptom kan förklaras. Även Björn Börsbo har lämnat en ingående redogörelse för varför han anser att Anders Allanssons nackskador är väl förenliga med de besvär som denne orsakats. Han har emellertid gett en något annorlunda beskrivning av förloppet mellan den ursprungliga skadan och den fullständiga symptombilden. Även om osäkerheten i detta avseende bekräftar svårigheten i att dra säkra slutsatser om orsakssamband i fall som det nu aktuella, har det dock i målet inte någon avgörande betydelse om det är nackskadorna i sig som är den direkta orsaken till samtliga besvär eller om flera av dem i stället har utvecklats till följd av smärta och en efterkommande sensitering i nervsystemet.

De läkare som har hörts i målet har gett uttryck för olika uppfattningar när det gäller huruvida Anders Allanssons nackskador verkligen kan vara orsaken till det stora antal olika besvär som denne drabbats av. Med hänsyn just till de konstaterade nackskadorna – som enligt flera av läkarna kan ge upphov till i princip samtliga de symptom som nu är aktuella – förefaller dock enligt hovrättens mening andra förklaringar till Anders Allanssons besvär vara tämligen långsökta. Mot bakgrund av vad som framkommit om bl.a. Anders Allanssons balansstörningar framstår också de alternativa orsaker till dennes besvär som i vaga ordalag har framförts i sig som mindre sannolika. Det bör i detta sammanhang vidare framhållas att de läkare som har hörts på Länsförsäkringars

begäran inte i första hand har tillfrågats om sambandet mellan Anders Allanssons nackskador och dennes olika symptom.

Vad som framkommit i målet talar mot denna bakgrund med styrka för att det är de nackskador som konstaterats hos Anders Allansson som har gett upphov till det absoluta flertalet av hans besvär och därigenom orsakat hans arbetsförmåga. När det gäller de glaskroppsavlossningar som har talats om i målet finner hovrätten att dessa sannolikt saknar såväl ett samband med skadorna i nacken som en påverkan på Anders Allanssons arbetsförmåga.

Som konstaterats är det visat att Anders Allansson har allvarliga skador i övre delen av nacken. Utredningen talar dessutom med styrka för att det är dessa skador som har orsakat det absoluta flertalet av hans besvär och därmed hans arbetsförmåga. Frågan är därmed om det var vid misshandeln den 19 juni 1992 som Anders Allansson ådrog sig sina nackskador.

Hovrätten kan i denna del inledningsvis konstatera att Anders Allanssons uppgifter om att han haft kontinuerliga och successivt förvärrade besvär från nacken och huvudet alltsedan misshandeln i juni 1992 inte stöds av den skriftliga bevisningen. Detta är en omständighet som talar mot Anders Allanssons påstående om ett orsakssamband. Om nackskadorna uppstått på grund av misshandeln borde de enligt samtliga läkare som har uttalat sig i denna del ha gett sig till känna senast ett par dagar därefter. För det fall Anders Allansson inte haft några symptom på nackskada förrän flera år efter 1992 framstår det naturligtvis som osannolikt att det finns ett samband mellan misshandeln och de aktuella skadorna.

Att Anders Allansson vid det första läkarbesöket efter misshandeln endast tog upp besvär som kunde härledas till en trumhinneperforation är förståeligt, inte minst med hänsyn till att det var just en öronläkare han träffade vid tillfället. Med hänsyn till vad som framkommit om Anders Allanssons person framstår det enligt hovrättens mening inte heller som märkligt att han trots besvär från huvud och nacke inte sökt läkarhjälp för dessa förrän långt senare. Mer anmärkningsvärda är emellertid de journaler som finns från hans läkarbesök i januari och maj 1993, då Anders Allansson sökt läkar-

kontakt för smärtor i axel och skuldra. Det som finns antecknat i journalerna från dessa besök ger inte något stöd för Anders Allanssons beskrivning av omfattningen av hans besvär från rygg, nacke och huvud under denna tid. Först från vintern 1996 finns journalanteckningar som på tydligt sätt stämmer överens med den redogörelse för Anders Allanssons symptomutveckling som har lämnats i målet.

Sammantaget är den bild som framträder vid en genomgång av den skriftliga dokumentationen från åren mellan 1992 och 1996 inte särskilt väl förenlig med de uppgifter som Anders Allansson nu lämnat i fråga om hur han mådde under denna tid.

Anders Allansson har dock under sanningsförsäkran lämnat en tydlig och ingående redogörelse för de besvär han haft alltsedan misshandeln och hur de olika symptomen har utvecklats. Han har också berättat att smärtan tidvis gått tillbaka något, för att sedan återkomma. Detta är ett förhållande som i någon mån kan förklara varför Anders Allansson under de första åren efter misshandeln inte sökt läkarkontakt i större utsträckning än han gjort. Han har också med hänvisning till sin bakgrund och sina personliga egenskaper kunnat lämna en rimlig förklaring till varför han inte tidigare sökt läkarhjälp för de mer diffusa men ständigt förvärrade besvär som han nu berättat om.

Enligt hovrättens uppfattning har Anders Allansson sammanfattningsvis gett ett trovärdigt intryck. Hans redogörelse för sitt tillstånd under tiden omedelbart efter misshandeln och den närmast därefter följande försämringen av tillståndet vinner dessutom stöd av vad Johnny Ottosson och Bengt Fransson har uppgett. Det har inte heller framkommit några konkreta omständigheter som ger anledning att ifrågasätta tillförlitligheten i Anders Allanssons uppgifter. Att det har gått mycket lång tid sedan händelsen och att hans minnesbilder av tiden efter misshandeln därmed kan vara färgade av hur hans hälsotillstånd senare utvecklats är dock något som måste beaktas.

Frågan är om Anders Allansson skador i nacken kan förklaras på annat sätt än att de uppkommit på grund av misshandeln 1992. Från Länsförsäkringars sida har framförts att det kan vara fråga om degenerativa förändringar. De läkare som har uttalat sig på bolagets begäran har emellertid i detta avseende endast i mycket vaga och allmänna

ordalag uttalat sitt stöd för en sådan hypotes. Deras uppgifter härom kan inte tillmätas särskilt stor betydelse vid en jämförelse med de betydligt mer preciserade och till synes väl underbyggda redogörelser som Gunilla Bring och Abbas Montazem har lämnat i denna del. Gunilla Bring och Abbas Montazem har samstämmt uppgett att just de skador som Anders Allansson har omöjligen kan ha degenerativa orsaker. I detta sammanhang bör också beaktas vad som framkommit om Anders Allanssons hälsa före sommaren 1992.

Det finns inte något annat känt trauma mot Anders Allanssons nacke än misshandeln 1992. Även om det i någon mån är oklart hur kraftigt våld Anders Allansson då utsattes för och exakt var slagen träffade, har det dock entydigt framgått att misshandeln i vart fall var av så allvarligt slag att den omgående gav upphov även till andra fysiska symptom än smärta. I sin egenhändigt nedtecknade redogörelse kort tid efter händelsen har han beskrivit hur han direkt efter misshandeln kände sig dimmig och att han befarade en hjärnskakning. Att man vid den första läkarundersökningen tre dagar senare inte kunnat notera några yttre tecken på misshandel motsäger inte Anders Allanssons beskrivning av det våld han utsattes för, eftersom slagen träffade sådana delar av huvudet där blånader eller svullnader inte uppkommer eller i vart fall inte syns.

Som konstaterats har Anders Allansson själv inte kunnat dra sig till minnes något annat trauma mot nacken. I denna del har han vidare understrukt att han av försäkringsmässiga skäl helt saknar anledning att dölja eventuella alternativa trauman för Länsförsäkringar. Mot detta påstående har Länsförsäkringar inte invänt. De läkare som har vittnat på Anders Allanssons begäran har dock angett att det inte krävs ett särskilt betydande våld för att skador av nu aktuellt slag ska kunna uppstå. Mot denna bakgrund går det självfallet inte att helt utesluta att Anders Allansson drabbats av ytterligare ett trauma mot nacken, som han själv inte insett betydelsen av. Om ett sådant nacktrauma varit av motsvarande dignitet som det misshandeln gav upphov till är det dock rimligt att utgå från att han hade noterat och kommit ihåg det. Sammanfattningsvis framstår det därmed inte som sannolikt att det är något annat trauma än händelsen i juni 1992 som har orsakat Anders Allanssons skador.

Med hänsyn inte minst till att Anders Allanssons skador i nacken svårigen kan ha degenerativa orsaker eller förklaras med något annat trauma, ger utredningen enligt hovrättens uppfattning ett starkt stöd för påståendet att det var vid misshandeln den 19 juni 1992 som Anders Allansson ådrog sig sina nackskador. Med beaktande av detta, och mot bakgrund av vad som tidigare anförts om sambandet mellan skadorna och Anders Allanssons besvär, bedömer hovrätten det som klart mer sannolikt att Anders Allanssons besvär orsakats av den aktuella misshandeln än att de har en annan förklaring. Hovrätten finner vidare utrett att de av Anders Allanssons besvär som kan härledas till misshandeln har medfört en arbetsförmåga om minst 50 procent. Anders Allanssons talan ska således bifallas.

Vid denna utgång i målet ska Länsförsäkringar ersätta Anders Allansson för dennes rättegångskostnader såväl vid tingsrätten som i hovrätten. De yrkade beloppen är enligt hovrättens bedömning skäliga.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga B

Överklagande senast den 15 november 2007.

I avgörandet har deltagit hovrättslagmannen Per-Göran Öjeheim, hovrättsrådet Martin Andersson (referent), f.d. lagmannen Krister Nordberg och tf. hovrättsassessorn Peter Winge.

Enhälligt